

ION TRAIAN ȘTEFĂNESCU

*TRATAT TEORETIC ȘI PRACTIC
DE DREPT AL MUNCII*

Prezenta lucrare a fost elaborată avându-se în vedere literatura juridică, practica judiciară și actele normative apărute până la data de 4 iunie 2014.

ION TRAIAN ȘTEFĂNESCU

**TRATAT
TEORETIC ȘI PRACTIC
DE DREPT AL MUNCII**

**Ediția a III-a,
revăzută și adăugită**

Universul Juridic
București
- 2014 -

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2014, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris
al **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA ȘI
ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ȘTEFĂNESCU, ION TRAIAN

Tratat teoretic și practic de drept al muncii / Ion Traian Ștefănescu. -

Ed. a 3-a, rev. și adăug. - București : Universul Juridic, 2014

ISBN 978-606-673-405-9

349.2(498)(075.8)

REDAȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0731.121.218**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

ABREVIERI

1. alin.	- alineatul/alineatele;
2. art.	- articolul/articolele;
3. B. Of.	- Buletinul oficial;
4. C. Ap.	- Curtea de Apel;
5. C.E.D.O.	- Curtea Europeană a Drepturilor Omului;
6. C.E.S.	- Consiliul Economic și Social;
7. C.J.U.E.	- Curtea de Justiție a Uniunii Europene;
8. C.C.	- Curtea Constituțională;
9. C. civ.	- Codul civil;
10. C. m.	- Codul muncii;
11. C. pen.	- Codul penal;
12. C. pr. civ.	- Codul de procedură civilă;
13. C. pr. pen.	- Codul de procedură penală;
14. D.	- Decretul;
15. Dec./dec.	- decizia;
16. dec. civ.	- decizia civilă;
17. H.G.	- Hotărârea de Guvern;
18. Î.C.C.J.	- Înalta Curte de Casație și Justiție;
19. lit.	- litera/literele;
20. loc. cit.	- locul citat;
21. M. Of.	- Monitorul oficial al României, partea I;
22. M.M.F.P.S.P.V.	- Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice;
23. N.	- Normele;
24. nr.	- numărul;
25. O.	- ordinul;
26. O.G.	- Ordonanța Guvernului;
27. O.U.G.	- Ordonanța de urgență a Guvernului;
28. op. cit.	- opera citată;
29. O.I.M.	- Organizația Internațională a Muncii;
30. p.	- pagina/paginile;
31. par.	- paragraful;
32. P.F.A.	- persoană fizică autorizată;
33. R.R.D.M.	- Revista Română de Dreptul muncii;
34. R.D.C.	- Revista de Drept Comercial;
35. R.R.D.J.	- Revista Română de Jurisprudență;
36. R.R.D.P.	- Revista Română de Drept Privat;

- 37. R.I.T. - Revue Internationale du Travail;
- 38. S./s. - Secția/secția;
- 39. S./s. civ. - Secția/secția civilă;
- 40. S./s. cont. adm. - Secția/secția de contencios administrativ;
- 41. sent. - sentința;
- 42. sent. civ. - sentința civilă;
- 43. T. jud. - Tribunalul județean;
- 44. T.M.B. - Tribunalul Municipiului București.

Capitolul I

DREPTUL MUNCII CA RAMURĂ DE DREPT

1. Preliminarii

A). a) Legea nr. 53/2003¹ – Codul muncii – a inaugurat o nouă etapă în evoluția legislației muncii din România.

De-a lungul unei perioade mai îndelungate decât un secol (secolul XX) reglementările din domeniul legislației muncii din România au parcurs etape istorice diferite.

Ultima parte a secolului al XIX-lea, urcând apoi, ca perioadă, până în 1929, s-a caracterizat, ca *primă etapă*, prin reglementări de debut pentru legislația industrială (muncitorească), parțiale și disparate, insuficient corelate între ele. În contextul dezvoltării economice de după Marea Unire din 1918 și al creării Organizației Internaționale a Muncii, în deceniul 1919-1929 au intrat în vigoare o serie de acte normative importante – Legea reglementării conflictelor de muncă din 1920; Legea sindicatelor profesionale din 1921; Legea repausului duminical din 1925; Legea privind organizarea serviciului de inspecție a muncii din 1927; Legea pentru ocrotirea muncii femeilor și copiilor și durata muncii din 1928.

Urmare a aplicării acestor acte normative, s-au creat condițiile care au permis adoptarea Legii din 1929 asupra contractelor de muncă. Legea reglementa tripticul devenit clasic în materia raporturilor juridice de muncă, și anume: contractul de ucenicie, contractul individual de muncă și contractul colectiv de muncă. Se poate afirma că, prin

¹ Republicată în M. Of. nr. 345 din 18 mai 2011, cu modificările și completările ulterioare. Pentru analiza instituțiilor de drept al muncii, prin prisma acestui act normativ, a se vedea, I.T. Ștefănescu, Ș. Beligrădeanu, *Prezentare de ansamblu și observații critice asupra noului Cod al muncii*, în „Dreptul” nr. 4/2003, p. 5 și urm.; V. Barbu, *Dreptul muncii. Curs universitar*, Ed. Național, București, 2003; A. Țiclea (coordonator), M. Ioan, O. Ținca, V. Barbu, V. Lozneanu, C. Cernat, L. Georgescu, M. Vlad, V. Gheorghiu, *Dreptul muncii, adnotat și comentat*, ed. a II-a, Ed. Lumina Lex, București, 2006; V. Zanfir, *Codul muncii – comentat*, Ed. Tribuna Economică, București, 2004; O. Ținca, *Dreptul muncii. Relațiile colective*, Ed. Lumina Lex, București, 2004; R. Dimitriu, *Contractul individual de muncă. Prezent și perspective*, Ed. Tribuna Economică, București, 2005; A. Săvescu, M. Cioroabă, A. Matei, *Codul muncii adnotat, doctrină și jurisprudență*, Ed. Indaco, București, 2005; Al. Athanasiu, L. Dima, *Dreptul muncii*, Ed. All Beck, București, 2005; I.T. Ștefănescu, *Modificările Codului muncii, comentate*, Ed. Lumina Lex, București, 2006; N. Voiculescu, *Dreptul muncii. Reglementări interne și comunitare*, Ed. Wolters Kluwer, București, 2007; Al. Athanasiu, M. Volonciu, L. Dima, O. Cazan, *Codul muncii, Comentariu pe articole*, Ed. C.H. Beck, București, 2007; C. Belu, *Dreptul muncii*, Ed. Universitaria, Craiova, 2007; D. Țop, *Tratat de dreptul muncii*, Ed. Wolters Kluwer, București, 2008; C. Gîlcă, *Codul muncii*, Ed. C.H. Beck, București, 2008; L. Uță, F. Rotaru, S. Cristescu, *Codul muncii adnotat*, vol. I-II, Ed. Hamangiu, București, 2009; B. Vartolomei, *Dreptul muncii pentru învățământul economic*, Ed. Economică, București, 2009; A. Țiclea (coordonator), *Codul muncii* (vol. I, art. 1-170; vol. II, art. 171-198), ed. a II-a, revăzută și adăugită, *Comentat și adnotat*, cu legislație, doctrină și jurisprudență, Ed. Universul Juridic, București, 2010; A. Țiclea, *Codul muncii comentat*, ed. a II-a, Ed. Universul Juridic, București, 2011; R.R. Popescu, *Dreptul muncii*, ed. a III-a, Ed. Universul Juridic, București, 2012; I. Ciochină-Barbu *Dreptul muncii. Curs universitar*, Ed. Hamangiu, București, 2012; A. Țiclea, *Tratat de dreptul muncii – Legislație. Doctrină. Jurisprudență*, ed. a VIII-a, revizuită și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2014; V. Dorneanu, *Dreptul muncii. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2012; R. Gidro, *Dreptul muncii*, Curs universitar, Ed. Universul Juridic, București, 2013; O.-M. Corsiuc, *Dreptul muncii*, Ed. Universitară, București, 2013; C. Cernat, *Dreptul muncii*, ed. a V-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2014.

conținutul său, *această lege – fără a purta acest titlu – a constituit, în fond, un prim Cod al muncii din România în condițiile economiei de piață*¹.

Și legea anterioară (din 1912) privind organizarea meseriilor, creditului și asigurărilor muncitorești a cuprins o primă reglementare a raporturilor de muncă (alături de reglementarea unor raporturi din sfera securității sociale). Dar, această lege nu reglementa integral raporturile individuale de muncă, iar pe cele colective nu le reglementa deloc².

Între 1929-1938, în cea de-a doua etapă, – adăugându-se Legii din 1929 alte reglementări importante, dintre care s-a detașat Legea pentru înființarea jurisdicției muncii din 1933 – raporturile de muncă au fost guvernate de dispoziții coerente și destul de avansate pentru Europa acelor ani.

Legea breslelor din 1938 a produs o ruptură în cursul firesc al legislației muncii, clivaj care avea să dureze până în 1944, constituind cea de-a treia etapă. Inițial – prin această lege – s-au organizat breslele de lucrători, funcționari particulari și meseriași, care au fost desființate prin Legea nr. 899/1940. Ulterior, prin diverse reglementări (Legea nr. 404/1940 pentru stabilirea regimului muncii în împrejurări excepționale; Legea nr. 881/1940 privind militarizarea întreprinderilor și a instituțiilor de stat ș.a.) s-a instituit regimul restrictiv al muncii în timp de război. Un astfel de regim se poate justifica, sub aspect istoric, numai parțial. Într-adevăr, prin actele normative se reglementau: obligația tuturor locuitorilor din mediul rural de a participa la lucrări agricole, începând cu vârsta de 12 ani; introducerea generalizată în întreprinderile industriale și comerciale a timpului de lucru zilnic de 10 ore și, frecvent, de 12 ore, inclusiv duminică; suspendarea integrală a efectuării concediilor de odihnă; instituirea pedepsei constând în temniță grea (între 5 și 20 de ani) pentru orice încetare a lucrului, individuală sau colectivă, fără încuviințarea prealabilă a comandantului militar; statuarea, ca obligație legală, a muncii în folos obștesc, inclusiv pentru studenți; evreii erau scoși obligatoriu la dezăpezire.

După 23 August 1944, în etapa a IV-a, până în 1950, pe fondul repunerii în vigoare a Constituției din 1923, s-a adoptat Legea nr. 52/1945 cu privire la sindicatele profesionale, s-au abrogat (prin Legea nr. 314/1946) reglementările referitoare la regimul muncii în timp de război și s-a reorganizat jurisdicția muncii (prin Legea nr. 711/1946). În această etapă de tranziție – în care a avut loc și naționalizarea principalelor mijloace de producție (Legea nr. 119/1948) – în legislație au coexistat elemente contradictorii. Pe de o parte, s-a continuat aplicarea unor acte normative specifice perioadei interbelice (proprii capitalismului), iar, pe de altă parte, au fost adoptate, sub imperiul cerințelor factorului politic, conducător, reglementări incipiente, caracteristice unei alte orânduirii sociale (de tip socialist).

Pe acest fundal, care nu putea să dureze, în condițiile promulgării Constituției din 1948, se impunea și a fost adoptat Codul muncii din 1950, care a inaugurat etapa a cincea a dezvoltării legislației muncii. Constituind o reglementare unitară, introducând o serie de măsuri de garantare a stabilității în muncă a salariaților, primul Cod propriu-zis al muncii era totuși marcat de o viziune restrictivă, rigidă. Era exclusă, sub orice formă, posibilitatea salariaților și a unităților de a negocia colectiv sau individual salariile și condițiile de muncă. Concomitent, Codul nu reglementa greva.

¹ Legea asupra contractelor de muncă din 5 aprilie 1929, „deși intitulată (modest) lege, constituie în realitate, în fond, un cod” (a se vedea Ș. Beligrădeanu, *Legea nr. 53/2013 (republicată), Cod al muncii sau lege privind contractul individual de muncă*, în R.R.D.P. nr. 1/2012, p. 51).

² În pofida importanței pe care a avut-o în dezvoltarea legislației industriale, legea din anul 1912 „nu poate fi considerată (teribilist) primul Cod al muncii din România” (a se vedea A. Țiclea, *Tratat... cit. supra*, p. 67).

A se vedea și I.T. Ștefănescu, *Aspecte controversate din sfera dreptului muncii*, în R.R.D.P. nr. 6/2012, p. 217-218.

Opinia potrivit căreia legea în cauză ar constitui un prim Cod al muncii a fost formulată de C. Gîlcă, *La mulți ani, Codul muncii*, în „Revista de drept social” nr. 1/2012, p. 2; *Noi teorii în dreptul muncii*, Ed. Rosetti International, București, 2012, p. 75.

Importanța acestui Cod a fost relevată prin faptul că, în temeiul său, s-a constituit o nouă ramură de drept – dreptul muncii, inexistentă anterior (în perioada interbelică).

Răstimpul 1950-1973 a fost caracterizat – economic, social și politic – ca perioada de trecere de la democrația populară la prima perioadă a societății socialiste. În această etapă, s-au adoptat o serie de acte normative, dintre care o importanță aparte au avut: Legea nr. 5/1965 a protecției muncii; Legea nr. 26/1967 privind concediul de odihnă; Legea nr. 59/1968 a jurisdicției muncii și Legea nr. 1/1970 privind organizarea și disciplina muncii în unitățile socialiste de stat¹.

Urmare a parcurgerii acestei perioade, s-a trecut la *etapa a șasea*, adoptându-se cel de-al doilea Cod al muncii, intrat în vigoare la 1 martie 1973. La acel moment, al adoptării sale, Codul muncii, concordant cu normele de bază ale dreptului internațional al muncii, a reprezentat – în pofida unor componente inutile, propagandistice existente în partea I – cel mai avansat act normativ în materia raporturilor de muncă din rândul fostelor state socialiste, una dintre reglementările moderne pe plan mondial. Erau prezente însă, în concepția Codului, și scăderi majore de necontestat: reglementarea, în continuare, centralizată a aspectelor referitoare la raporturile de muncă; rolul doar declarativ, important, al sindicatelor ca reprezentante ale salariaților și cel extrem de scăzut al contractelor colective de muncă; nereglementarea dreptului la grevă.

Toate aceste grave carențe ale Codului muncii nu erau expresia unei volițiuni conjuncturale a legiuitorului. Ele exprimau însăși concepția sa asupra organizării societății în condițiile socialismului. Un socialism de un anumit tip – strict ierarhizat și condus de către un unic centru de comandă (politică, economică și socială).

În *etapa 1973-2003* – posibil de considerat ca etapă unică numai formal-juridic, prin prisma aplicării aceluiași Cod al muncii – se impune delimitarea perioadei 1973-1989 de perioada 1989-2003 (în raport cu schimbarea orânduirii sociale).

În prima perioadă, de până în 1989, Codul muncii a suferit puține modificări semnificative, dintre care se impune a fi menționată Legea nr. 57/1974 a retribuirii după cantitatea și calitatea muncii.

După 1989, parcurgându-se un proces complex și dificil de trecere la economia de piață, așadar la o altă orânduire socială, Codul muncii a rămas aplicabil, în principal, numai cu privire la contractul individual de muncă. Toate celelalte reglementări, referitoare la contractul colectiv de muncă, sănătatea și securitatea în muncă, jurisdicția muncii ș.a., au fost adoptate după 1989 (abrogându-se, concomitent, reglementările anterioare)². Ca urmare, mai bine de un deceniu, legislația muncii s-a caracterizat prin coexistența a două categorii de norme juridice edictate în condiții istorice, economice și social-politice diferite: norme anterioare și, respectiv, norme ulterioare anului 1989³. Pentru a doua oară în istoria legislației muncii din România, au produs efecte, concomitent, norme de drept adoptate într-o orânduire socială (în socialism) și norme de drept adoptate în altă orânduire socială (în capitalism). Prima dată, așa cum am arătat, același fenomen, dar simetric invers, s-a produs în perioada 1944-1950.

¹ A se vedea, cu privire la analiza legislației muncii dintre 1950-1973, C. Stoia, în „Principii de drept”, Cap. IV, *Dreptul muncii*, Ed. Științifică, București, 1959, p. 485-529; M. Witzman, *Curs de drept muncitoresc*, Litografia Învățămintului, București, 1955, p. 54-63; C. Flitan, *Dreptul muncii* (ediție îngrijită de I.T. Ștefănescu), Ed. OMNIA UNI-S.A.S.T., Brașov, 2000, p. 9-10.

² Alături de abrogarea expresă directă a operat și abrogarea expresă indirectă prin aplicarea prevederilor art. 154 alin. (1) din Constituția României.

³ A se vedea S. Ghimpu, Gh. Brehoi, *Priorități în dreptul muncii*, în „Studii de Drept Românesc” nr. 1/1990, p. 6-8; Gh. Brehoi, *Legislația muncii în perspectiva dezvoltării României*, în „Muncă și progres social” nr. 3/1990, p. 6-8; Gh. Bădică, A. Popescu, *Necesitatea sistematizării legislației muncii*, în „Dreptul” nr. 1/1992, p. 13.

Rățiunile care au impus, *illo tempore*, spre sfârșitul secolului al XIX-lea, desprinderea contractului individual de muncă din rândul contractelor civile (datorită specificului său determinat de punerea în lucru a unei valori unice – forța de muncă, de poziția de subordonare a unei părți – a salariatului – față de cealaltă – angajatorul, de necesitatea intervenției statului pentru protecția salariatului, de normarea extinsă prin voia părților – prin contractul colectiv de muncă și prin cel individual – a raporturilor dintre ele ș.a.) nu permit, spre deosebire de alte raporturi sociale, menținerea o perioadă îndelungată a normelor de drept proprii unei societăți de alt tip. Chiar dacă există, incontestabil, constante ale dreptului – identificabile și în legislația muncii – nici în 1950 și nici în 2003, de regulă, nu era posibil să fie menținute în vigoare norme juridice specifice societății anterioare. O nouă societate impunea, în mod necesar, un nou tip de Cod al muncii¹, adoptat prin Legea nr. 53/2003.

În intervalul dintre intrarea în vigoare a Legii nr. 53/2003 și până în prezent, Codul muncii a fost modificat și completat – expres sau implicit – prin următoarele acte normative:

- Legea nr. 480/2003 pentru modificarea lit. e) a art. 50 din Legea nr. 53/2003 – Codul muncii²;
- Legea nr. 541/2003 pentru modificarea unor dispoziții ale Legii nr. 53/2003 – Codul muncii³;
- Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 96/2003 privind protecția maternității la locurile de muncă⁴;
- Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 65/2005 privind modificarea și completarea Legii nr. 53/2003 – Codul muncii⁵;
- Legea nr. 241/2005 privind combaterea evaziunii fiscale⁶;
- Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 55/2006 privind modificarea și completarea Legii nr. 53/2003 – Codul muncii⁷, cu modificările și completările ulterioare;
- Legea nr. 237/2007⁸;
- Legea nr. 202/2008⁹;
- Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 148/2008¹⁰;
- Legea nr. 331/2009 pentru modificarea lit. e) a alin. (1) al art. 276 din Legea nr. 53/2003 – Codul muncii¹¹;
- Legea-cadru nr. 284/2010 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice¹²;

¹ A se vedea Ș. Beligrădeanu, I.T. Ștefănescu, *Repere privind noul Cod al muncii*, în „Dreptul” nr. 3/1998, p. 5.

² Publicată în M. Of. nr. 814 din 18 noiembrie 2003; a se vedea I.T. Ștefănescu, *Modificări și completări recente ale Codului muncii*, în R.R.D.M. nr. 4/2003, p. 7.

³ Publicată în M. Of. nr. 913 din 19 decembrie 2003; a se vedea I.T. Ștefănescu, *Noi modificări și completări (concretizări) ale Codului muncii*, în R.R.D.M. nr. 1/2004, p. 9-10.

⁴ Publicată în M. Of. nr. 750 din 27 octombrie 2003, aprobată cu modificări prin Legea nr. 25/2004, publicată în M. Of. nr. 214 din 11 martie 2004, modificată prin O.U.G. nr. 158/2005, publicată în M. Of. nr. 1074 din 29 noiembrie 2005, aprobată prin Legea nr. 399/2006, publicată în M. Of. nr. 901 din 6 noiembrie 2006.

⁵ Publicată în M. Of. nr. 576 din 5 iulie 2005, aprobată cu modificări prin Legea nr. 371/2005, publicată în M. Of. nr. 1147 din 19 decembrie 2005.

⁶ Publicată în M. Of. nr. 672 din 27 iulie 2005, cu modificările și completările ulterioare.

⁷ Publicată în M. Of. nr. 788 din 18 septembrie 2006, aprobată prin Legea nr. 94/2007, publicată în M. Of. nr. 264 din 19 aprilie 2007.

⁸ Publicată în M. Of. nr. 497 din 25 iulie 2007.

⁹ Publicată în M. Of. nr. 728 din 28 octombrie 2008.

¹⁰ Publicată în M. Of. nr. 765 din 13 noiembrie 2008.

¹¹ Publicată în M. Of. nr. 779 din 13 noiembrie 2009.

¹² Publicată în M. Of. nr. 195 din 29 martie 2010.